

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Nesibaigia tik meilė

Popiežiaus Pranciškaus apsilankymas Lietuvoje praėjusį savaitgalį iš tiesų buvo Dievo malonė. Mačiau šviesius žmonių veidus, pilnus vilties ir džiaugsmo, gražius ir ypatingus. Senus ir jaunus, mažus ir didelius. Tai buvo tikroji Lietuva, toji Lietuva, kuri yra pati svarbiausia ir gražiausia, gyvybingiausia ir brangiausia; veikiausiai ją Pranciškus apibūdino kaip turinčią tvirtą sielą ir tylią, gilią meilę tikėjimui.

Tie žmonės buvo nuostabūs. Niekur tokių nemačiau. Nei Seime, nei televizijose, nei žvaigždžių sambūriuose. Iš kur jie visi tokie? Negi tai mes?... Tie patys, besigrumdantys parduotuvių eilėse, pakeiksnojęs politiką, pasiskundžiantys tai šiuo, tai anuo, paliūdintys ir paverkiantys, nusijuokiantys, svajojęs ir kenčiantys... paprasti žmonės, tie, kurių televizoriai nerodo, kurie gyvena savo tylų gyvenimą. Galbūt – vargingą, skaudų, pilką. Periferišką. Pakraščių gyvenimą. Skaudinamų ir galbūt – skaudinančių žmonių gyvenimą.

Ir kai supranti, kad Popiežius atvažiuo pas mus – ne pas politikus, ne pas *celebričius*, ne pas žvaigždes, o mus, paprastus žmones, pas pilkuosius, užgniauztuosius, nepastebimus, apima nenusakomas jausmas. Toks ilgesys, toks malonės alkis!.. Viskas, kas iki šios akimirkos atrodė reikšminga, nublinksta. Įvairūs materialumai – pinigai, daiktai... noras būti išskirtiniu, kitaip tariant, „žvaigžde“, noras būti gražiu, kad patiktum visiems, noras būti protingu ir šmaikščiu, kad trauktumei būrius sekėjų... Ak ne, ne, ne!.. Pats svarbiausias dalykas – būti tokiu kaip visi. Kaip šie paprasti žmonės, gal netgi – pačiu mažiausiuoju iš jų. Pačiu skaudžiausiuoju, kaip rašė G. Bernanosas, Viešpaties kūno nareliu. Sergančiu ir apleistu. Mirštančiu ir negražiu. Atstumtuoju.

Nes niekur ir niekada nebūsi taip arti Viešpaties, kaip būdamas mažiausiuoju jo kūno nareliu. Kartais – o gal ir dažnai – reikia pamiršti, kad esi garsus menininkas ar žinomas visuomenės veikėjas, politikas ar populiarius tinklaraštininkas, nes šitas tavo garsas ir žinomumas tavęs prie Viešpaties nepriartins. Mažos tuštybės, ir tos kenkia, o didelės – tiesiog apakina.

Visiems, kas norėjo išgirsti Pranciškų ir kas jo klausydamasis išgirdo jo nešamą žinią, jo žodžiai ilgam teiks stiprybės, jėgų, švelnumo ir romumo. O neretam, ko gero, suteiks ir labai stiprų postūmį ir motyvaciją siekti asmeninio šventumo. Kuris ne ką mažiau svarbus, nei kolektyviniai darbai ir pastangos gėrio vardan.

O pati svarbiausioji žinia – kad turime mylėti, turime iš naujo atrasti savo artimą, kuris čia pat, šalia mūsų. Ir pirmiausia ne stengtis jį nuteisti ir pasmerkti, o padėti, pagelbėti. Pamiršti visa, kas buvo pikta. Nes visa baigiasi ir visa pranyksta, nesibaigia tik meilė.

Renata Šerelytė

Dangaus kalnai

Efoto.lt nuotr.

*Yra metas gesinti žvakes, yra ir metas uždegti,
Bet visų labiausiai yra šitas metas,
Kuris gręžiasi švystelti
Ir kuris švysteli grįždamas.
Jei ši kelionė yra,
Yra ir akmuo jai.
Baltą drobulę užtiesiu, Knygą atversiu.
Duona. Taurė.
Namai.*

1992 rugsėjo 21, 19.00 – 19.30
Šv. Mišios Arkikatedroje

Vaidotas Daunys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Nesibaigia tik meilė • 2-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė. Šviesų rudenio mėnesį • 3-as psl. Loreta Jastramskienė. „Prievertos neturėtų būti šioje žemėje“ • 4-as psl. JAV lietuvių indėlis, atstatant Valdovų rūmus. Valdovų rūmų paramos komiteto JAV 2017–2018 m. ataskaita • 6-as psl. Gintaras Beresnevičius. Ponios M. gimimo naktis. Apsakymas • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. „Nestoras maistas“ ir jo įkūrėja Ieva • 8-as psl. Kultūros kronika/ Erla. Birutės Žymantienės knyga „Advokatas Leopoldas Petrauskas“

Kitame numeryje: Garsių Lenkijos menininkų su lietuviškomis šaknimis paroda • Nijolė ir Arnoldas Voketaičiai

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šviesųjį rudenio mėnesį

Popiežius sako kalbą prie buvusių KGB rūmų Lukiškėse

Dvi dienos, perkeitusios Lietuvą...

Aldona Žemaitytė

Mintyse atgaivinu praėjusių savaitių įvykius, įsirežusius daugelio žmonių atmintin. Vaikų ir senelių, jaunuolių ir tų viduramžių darbo bičių, kurios neša savo dalį į Tėvynės klestėjimo aruodą. Tikiu, kad popiežiaus Pranciškaus atvykimas į Lietuvą, žmonių susitikimai su juo Vilniuje ir Kaune, iškilmingos Mišios Vilniaus ir Kauno bažnyčiose daugeliui buvo lyg stebuklas, švystelėjęs jų gyvenime, varganame – kaip tame Aušros vartų gatvėje esančiame hospise, kur išėjimo į Anapus laukia bedaliai, nepagydomai sergantys ligoniai... Arba kupiname pasitikėjimo, kurį buvo galima įžvelgti Katedros aikštėje susirinkusio jaunimo akyse... O motinos su kūdikiais ant rankų... Kunigai, pasirengę tarnauti Dievui ir žmonių sieloms... Lyg meteoras pralėkė tos dvi dienos su popiežiumi Pranciškumi Vilniuje ir Kaune – dabartinėje ir buvusioje Lietuvos sostinėse...

Minios žmonių užplūdo šių dviejų miestų gatves ir vietas, kuriose lankėsi popiežius Pranciškus. Vieni jų adoravo susitikimą su pontifiku su iki ašarų jaudinančiu atsidavimu, pamaldumu. Kiti gal iš smalsumo suplūdo į aikštę prie Prezidentūros, taip pat į Lukiškių aikštę, prie paminklo Sovietinės okupacijos aukoms atminti, ir Santaką Kaune...

Popiežiaus vizitas į Lietuvą truko tik dvi dienas, pralėkdamas lyg žaibas pro žmonių gyvenimus. Bet tos dvi dienos pažadino daugelio mūsų – nepriklausomai nuo tikėjimo ar netikėjimo – sąmonėje ir širdyse susimąstymą: kas mes esame, kokie

mūsų išpareigojimai tautai, kurioje gyvename... Tai antras toks didis įvykis po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo. Prisimenu popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymą Lietuvoje 1994 metais. Anuometinis popiežiaus vizitas krikščioniškoje mūsų valstybėje – dar jaunoje, ką tik atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje, pažadino daugelio posovietinės eros žmonių sąmonę, sužadino ne tik žmogiškąjį smalsumą, bet ir religinio jausmo atgimimą. Į susitikimus su popiežiumi anuomet veržėsi ne tik tikintieji, bet ir netikintieji... Manau, kad ir šiemetinis popiežiaus Pranciškaus trumputis dviejų dienų vizitas paliko gilų įspaudą daugelio žmonių sielose. Ypač šiandieninio jaunimo, kuris jau yra kitoks nei prieš dvidešimt metų. O Šventasis tėvas išskirtinai myli jaunimą, moka bendrauti su jaunais žmonėmis...

▼▼▼▼

Su jaunimu siejasi ir kitas neseniai praėjusių dienų įvykis. Aukštaitijoje, Malaišių kaime (Svėdasų seniūnija), buvo surengtas kunigo ir rašytojo Juozo Tumo-Vaižganto paminėjimas. Malaišiai – Vaižganto gimtinė. Šiame kaime gimė žmogiškojo gerumo apaštalas: kunigas, rašytojas Juozas Tumas-Vaižgantas. Vaižgantynėje į svėdasiškių rengiamą šventę susirinko ne tik gretimų apylinkių žmonės. Jau tradicija tapo, kad su savo meninėmis programomis, pranešimais rugsėjo viduryje suvažiuoja vilniečiai ir kauniečiai, Anykščių rajono atstovai, aplinkinių kaimų žmonės... Muzika, dainos, eilėraščių skaitymas, bendravimas prie vaišių stalo skatina žmones atsiplėsti nuo žemiškų rūpesčių, pakylėja jų dvasią Dievo ir Dangaus link.

Šiame renginyje dalyvauja ir dviem organiza-

cijoms – Žurnalistų ir Rašytojų sąjungoms, kurios savo nariams yra įsteigusios respublikinę literatūrinę Vaižganto premiją – atstovai. Šiemetinio literatūrinio J. Tumo-Vaižganto konkurso nugalėtoja tapo rašytoja ir žurnalistė Loreta Jastramskienė, parašiusi knygą „Bilietas į Grižulo ratus“. Jautrią knygą, refleksijas apie rašytojo profesiją, jeigu tai galima pavadinti profesija, išskirtinumą, apie mirusius ir gyvuosius, taigi apie žmones, sutiktus Loretos gyvenimo kelyje... Apie tuos, kuriuos ji myli gyvenime ir savo svajų pasaulyje...

Malaišiuose, kur liepų alėja atveda į J. Tumo-Vaižganto tėviškę, susirinko daugybė žmonių. Šalia pagrindinės premijos šį kartą buvo teikiama ir Svėdasų seniūnijos įsteigta Vaižganto mažoji premija „Už nuopelnus Svėdasų kraštui“. Taip pat svėdasiškių draugijos „Alaušas“ premija. Ir dar: kunigo Aleksandro Papučkos vardo – meilės ir gerumo premija...

Aibė žmonių, trijų fotografų – Simonos ir Vytauto Bagdonų, Raimondo Kovo – parodos ant senosios trobos sienų. Vaižgantinių laužas, susirinkusių bendrystę prie suneštinių vaišių stalo... Tai liudija, kad kasmet Vaižganto dvasia įkvepia šituos sutelktinius „atlaides“. O kaip kitaip pavadinsi tokį didelį žmonių sambūrį saulėtą, nors ir žvARBOKĄ rudens dieną. □

Juozo Tumo Vaižganto paminklas Malaišiuose

Vaižganto premijos laureatai:

Gintautas Iešmantas (2002)

Rimantas Vanagas (2003)

Gintarė Adomaitytė (2004)

Laimonas Tapinas (2005)

Viktorija Daujotytė (2006)

Jonas Mikelinskas (2007)

Filomena Taunytė (2008)

Justinas Marcinkevičius (2009)

Juozas Kundrotas (2010)

Liudvikas Jakimavičius (2011)

Perpetua Dumšienė (2012)

Gediminas Kajėnas (2013)

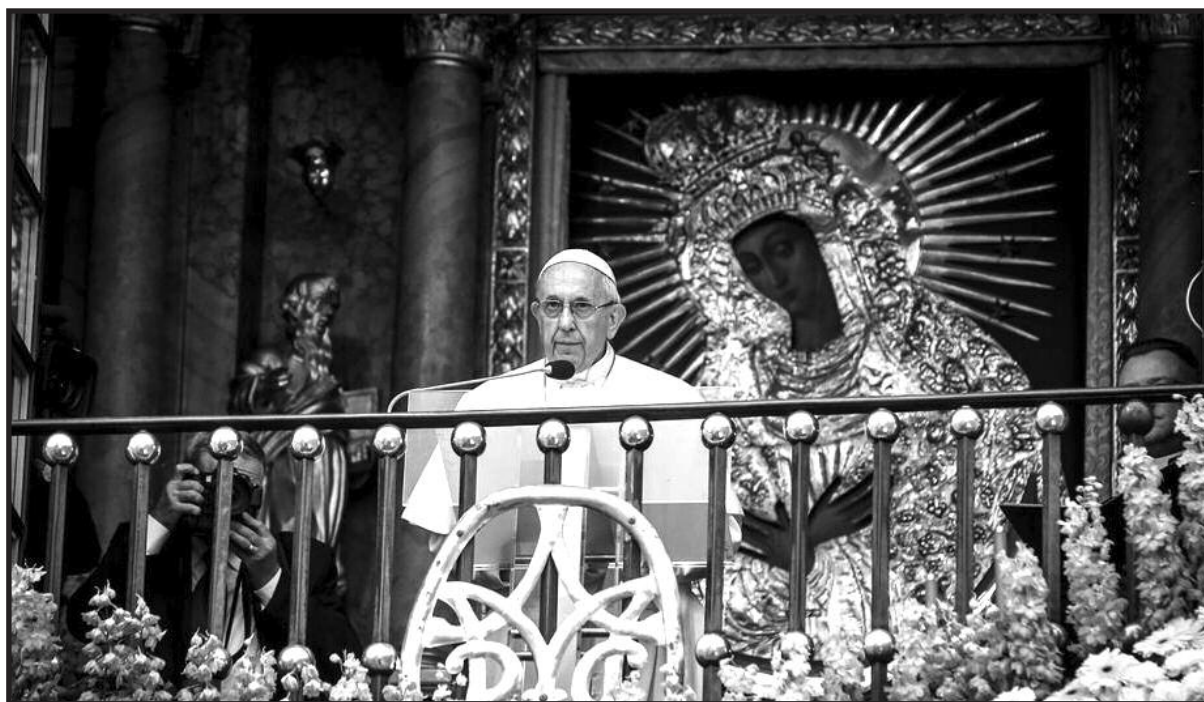
Vytautas Bagdonas (2014)

Donatas Petrošius (2015)

Julius Sasnauskas (2016)

Egidijus Aleksandravičius (2017)

Loreta Jastramskienė (2018)

Popiežius lankosi Aušros Vartuose Vilniuje

Apdovanojimą L. Jastramskienei (kairėje) įteikia LŽS pirmininko pavaduotoja A. Žemaitytė-Petrauskienė.

„Prievartos neturėtų būti šioje žemėje“

Loretos Jastramskienės knyga „Bilietas į Grįžulo ratus“ – savitos esė, kurioms būdinga daugiau ne klasikinė šio žanro išraiška, besiremianti intelektine konstrukcija, o impulsyvus „savo brangiausių minčių išsakymas“. Autorė šioje knygoje pasakoja apie jai brangius keturių kartų, dvylikos žymių žmonių gyvenimus, kurių kūriniai kartu su autore apsigyveno Šiaurės miestelyje ir kurie laikas nuo laiko pakviečia ją į nekasdienišką kelionę. Keturi jų dar ir šiandien gyvena ir kuria skirtingose valstybėse, o su trimis autorė buvo susitikusi asmeniškai.

Ažuolų vainikai Loretai Jastramskienei ir Juozui Lapieniui

Tai Dag Solstad, Antanas Šileika, Imbi Paju, Samuel Shem, Marlen Haushofer bei senieji legendiniai autoriai Gui de Mopasan, Oskaras Milašius, Jeanas Jacques Rousseau, Charles Pierre Baudelair, Erich Maria Remarque, Kristijonas Donelaitis ir Stefan Zweig. Visi jie savitai paveikė rašytojos gyvenimą ir turėjo įtakos jos pasaulėjautai. Anot rašytojos, visus dvylika autorių jungia vienas bendras bruožas: priešinimasis dvasinei, psichologinei ir fizinei prievartai.

Mintis parašyti tokio pobūdžio kūrinį kilo, nusiuntus vieną esė kul-

Per Vaižgantines Malaišiai sulaukė daug svečių

tūros ir meno savaitraščio „Nemunas“ redaktoriui Viktorui Rudžianskui, kuris paprašė parašyti ir atsiųsti jų daugiau. Taip gimė esė rinkinys paslaptiniu pavadinimu „Bilietas į Grįžulo ratus“. Autorė šioje knygoje pasakoja apie pačius įdomiausius ir reikšmingiausius rašytojų biografijos faktus. Autorė šiltai prisiminė susitikimą su Suomijoje gyvenančia estų žurnaliste, rašytoja, filmų kūrėja Imbi Paju, kuri savo kūryboje nagrinėja sovietinės okupacijos ir diktatūros padarinius.

Loreta Jastramskienė priklauso kartai, patyrusiai sovietinį genocidą. Rašytoja galvoja ne tik apie Sibire kentėjusius savo artimuosius, bet ir apie visus ten žuvusius lietuvius, ypač vaikus, kurie užaugę galėjo padaryti daug gero ir naudingo Lietuvai. „Didieji Grįžulo ratai dažnai vadinami Vežimu arba Didžiosios Lokės žvaigždynu. Šie pavadinimai man visuomet asocijuojasi su vežimu į Sibirą ir Sibiro meškomis“, – teigia autorė.

Knygos pratarmėje autorė rašo, jog tai knyga tiems, kurie jaučia. Bet veikiausiai ir tiems, kurie mąsto, prisimena, analizuoja ir savo veiklą skiria tam, kad tautą išliktų kuo mažiau skaudžių ir neteisingų likimo smūgių.

Parengta pagal regioninę spaudą

Vaižganto kiemas ir už jo plytintys laukai

Ant senovinės rąstų sienos – fotografijų paroda

JAV lietuvių indėlis, atstatant Valdovų rūmus

Valdovų Rūmų paramos komiteto JAV 2017-2018 m. ataskaita

2018-jų vasarą, baigus visus pagrindinius atkuriamųjų Valdovų rūmų (VR) darbus, šis Lietuvos valstybingumo simbolis atgijo – naujas kultūrinis gyvenimas, naujos parodos, naujai įrengtos menės bei dar nematytos Valdovų rūmų erdvės. Liepos 6 d. iškilmingai atidaryta rūmų B dalis. Šioje rūmų dalyje pristatomas ir JAV lietuvių indėlis į valstybės raidą bei rūmų atkūrimą.

Jau keletą metų sėkmingai veikiantys rūmai yra vienas iš labiausiai lankomų muziejų Lietuvoje. Patraukliai ir sumaniai įrengtas, šis reikšmingas daugiafunkcis statinys mėgstamas visuomenės, gausiai lankomas vietinių žmonių ir į sostinę užsukančių svečių. Moksleiviai ir studentai atvyksta susipažinti su senosios Lietuvos istorija, po visą pasaulį pasklidusiu Lietuvos paveldu, senosios Lietuvos kultūros ir meno palikimu, mūsų valdovų ir valstybės ryšiais su Europa ir jos žmonėmis. Čia nuolat rengiami koncertai, laikinosios tarptautinės ir vietinės parodos, vyksta paskaitos bei kita edukacinė veikla, organizuojamos ekskursijos, nuolat vyksta valstybės reprezentaciniai renginiai, šventiniai minėjimai, keičiamasi informacija ir bendradarbiaujama su užsienio muziejais, leidžiamos knygos. Kasmet išsigyjama ir naujų vertingų eksponatų, kurie papuošia VR menių ekspozicijas ir istorinę erdvę, papildo mūsų istoriją naujomis žiniomis ir faktais.

Prie Lietuvos VR baigiamojo etapo darbų aktyviai prisidėjo ir Amerikos lietuviai, VR paramos komitetas, veikiantis JAV. Jau daug metų veikiantis VR atstatymo paramos komitetas buvo sukurtas tam, kad šioje šalyje gyvenantys mūsų tautiečiai, jų artimieji ar lietuvių kilmės asmenys galėtų aktyviai prisidėti savo lėšomis prie VR atkūrimo. Iš surinktų, suaukotų lėšų buvo finansuotas ne vienas reikalingas VR atkūrimo projektas. Apie tai ne kartą rašyta lietuviškoje spaudoje, taip pat nuo 2003 m. JAV LB Tarybai pateikiamose kasmetinėse Paramos komiteto ataskaitose. 2017–2018 metų laikotarpis (nuo rugsėjo 30 iki šių metų rugsėjo) buvo skirtas VR užbaigti, o taip pat liudijo ir mūsų komiteto veiklos pabaigą, garbingai atlikus šią misiją. Belikę neįgyvendinti yra tik keli projektai, vienas iš jų – JAV lietuvių indėlio į Lietuvos valstybingumą pristatymas. Buvome numatę įrengti nuotatinę ekspoziciją, pristatančią JAV lietuvių aktyvios veiklos indėlį į Lietuvos valstybingumo atkūrimą bei atliktus darbus, stiprinant ir įtvirtinant Lietuvos Nepriklausomybę.

2017 m. rudenį prasidėjo ir vėliau buvo baigti Gotikinės antikameros skliautų-nerviūrų dažymo ir raktinių akmenų su Lietuvos pagrindiniais istoriniais herbais dekoravimo darbai. VR paramos komitetas JAV buvo išipareigojęs apmokėti šių darbų įvykdymą. Pernai, 2017 m. rudenį, VR koncertinei veiklai užsakė Christian Rothe itališko stiliaus klavesiną. Aktyvi JAV Lietuvių Bendruomenės narė Steffa Urban finansavo jo įsigijimą, paaukodama iš viso 15 000 dolerių.

Gotikinės antikameros skliautų nerviūros

Šiais metais VR atidarytos dvi naujos ekspozicijos: viena virtuali-kompiuterinė, pristatanti JAV VR paramos veiklą ir JAV lietuvių indėlį į šių rūmų atstatymą bei trumpai supažindinanti su JAV lietuvių 100 metų veikla bei indėliu, kovojant už Lietuvos valstybingumą. Antroji ekspozicija įrengta Garbės aukotojų menėje prie Garbės lentos ir ten pat esančio VR paramos komiteto užsakymu atlikto ir VR padovanoto Tūkstantmečio varpo. Šioje menėje numatyti nedidelei ekspozicijai pagal VR administracijos pasiūlymą buvome paruošę ir platesnį JAV lietuvių veiklos pristatymą, surinkome unikalių eksponatų, nuotraukų, roдиниų, dokumentų, kurie atspindi JAV lietuvių paramą įtvirtinant Lietuvos valstybingumą. Keletą svarbesnių parodai skirtų roдиниų specialiai užsakėme pagaminti Lietuvos dailininkams ir meistrams. Kaip tik šiai ekspozicijai buvo sukurtas ir specialiai pagamintas tikslus Washingtono bazilikoje esančios Šiluvos Dievo Motinos koplyčios modelis. Washingtono koplyčios modelį per gana trumpą laiką pagaminio žinomas Lietuvos menininkas Eimantas Ludavičius.

Pirmoji kompiuterinė paroda-programa jau veikia ir ją galima matyti šioje VR menėje. Antroji ekspozicija liko pristatyta ir įgyvendinta tik minimaliai, įdėjus vos kelis mūsų pateiktus eksponatus. Kiek platesnei parodai ir ekspozicijai, kad ir labai nedidelei, VR administracijai sumanius rengti tarptautinę parodą „Florencija renesanso ir baroko laikais“, aktyviems VR statytojams iš JAV bei JAV lie-

tuvių veiklą pristatančiai ekspozicijai įrengti neliiko nei vietos, nei laiko, nei noro. Kaip savo laiške atsakydamas teigė Eimantas Gudas – VR muziejaus Kultūros ir dailės grupės administratorius, vyr. muziejininkas: „Tokiai parodai šią vasarą Valdovų rūmai neturi galimybių, mus riboja vietos ir personalo trūkumas.“

Čia vienas, deja, ne vienintelis pavyzdys, parodantis, kaip Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio jubiliejaus proga pritrūkstama dėmesio tiems, kurie savo gyvenimus paaukojo, kad Lietuva išliktų, kad vėl Lietuvos sostinėje iškiltų grobikų sunaikinti Lietuvos valstybingumo simboliai. Tačiau VR administracijai ekspozicijos neįrengus, jau suformuota paroda buvo perkelta į kitą vietą. Pirmas jos pristatymas jau įvyko Vyriausybės rūmuose liepos 11 d., vėliau šią parodą numatoma pristatyti Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje, po to – Signatarų rūmuose, Vytauto Didžiojo universitete bei kitose Lietuvos vietose. Parodą užbaigus, unikalūs eksponatai bus perduoti atskiroms Lietuvos institucijoms, o skolinti roдиниai iš privačių kolekcijų sugrįš pas savininkus.

Rengiant šių dviejų ekspozicijų pristatymą ir eksponatus parodai, paaiškėjo, kad daug svarbios ir labai vertingos medžiagos lieka nepaliesta ir ji net nematoma, nežinoma guli archyvuose, o apie JAV lietuvių veiklą, vykdančią ir atstatant Lietuvos nepriklausomybę, apie jų kovas ir pastangas įtvirtinant

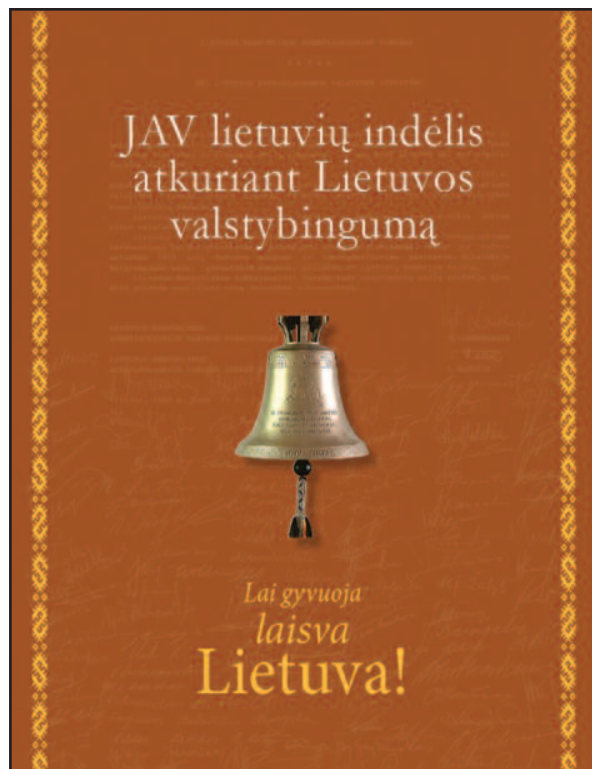
Nukelta į 5 psl.

Itališko stiliaus klavesinas

Gotikinės antikameros fragmentas

Ekspozicija Garbės aukotojų menėje

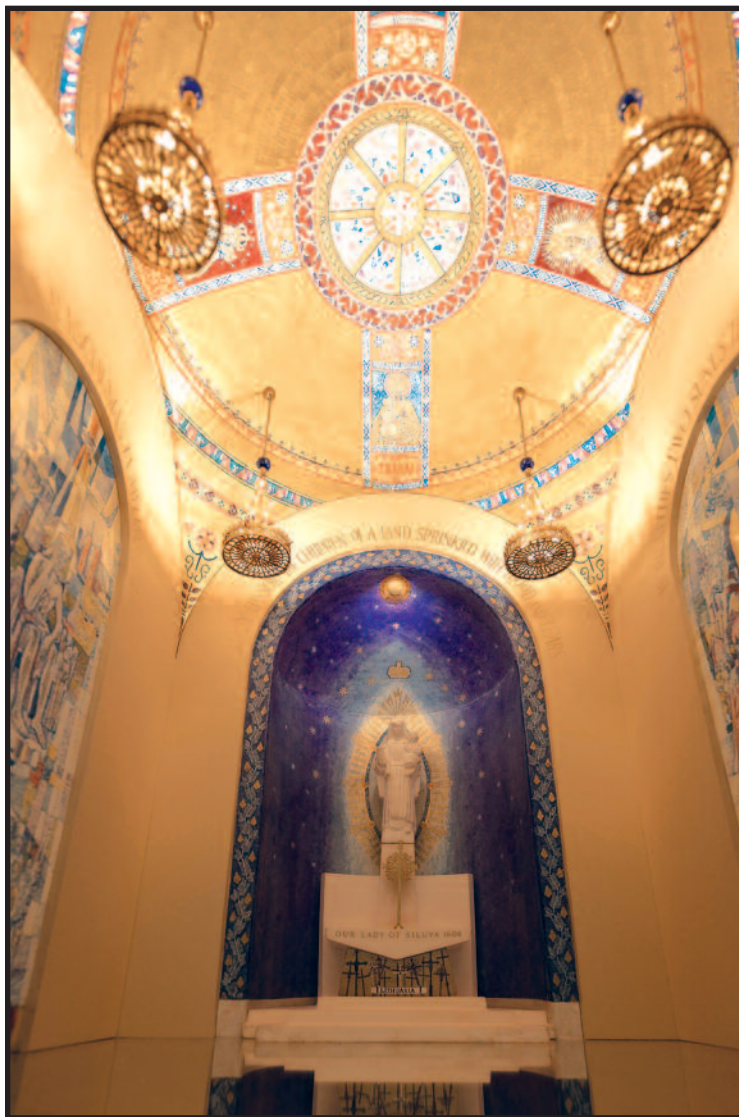
Atkelta iš 4 psl.

nepriklausomybę ir Lietuvoje, ir pasaulyje mažai žinoma ar atsiminama. Todėl kilo idėja likusią vertingą istorinę medžiagą pristatyti knygoje, skirtoje Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio jubiliejui. Per palyginti trumpą laiką, Valdovų Rūmų paramos komitetui pritarus, 2018 m. birželio pabaigoje „Vagos“ leidykla išleido didžiulę 560 puslapių knygą „JAV lietuvių indėlis atkuriant Lietuvos valstybingumą – Lai gyvuoja laisva Lietuva“. Šiame monumentaliame leidinyje publikuoti svarbiausi JAV lietuvių istoriniai dokumentai, nuotraukos, kita reta istorinė medžiaga, išsibarsčiusi po visą Ameriką specialiuose archyvuose, bibliotekose, muziejuose, o taip pat ir privačiuose rinkiniuose, kolekcijose. Daugumą jų surinkti ateityje bus nepaprastai sunku ar netgi neįmanoma. Todėl akivaizdu, kad šie jubiliejiniai metai buvo geriausia proga tai atlikti.

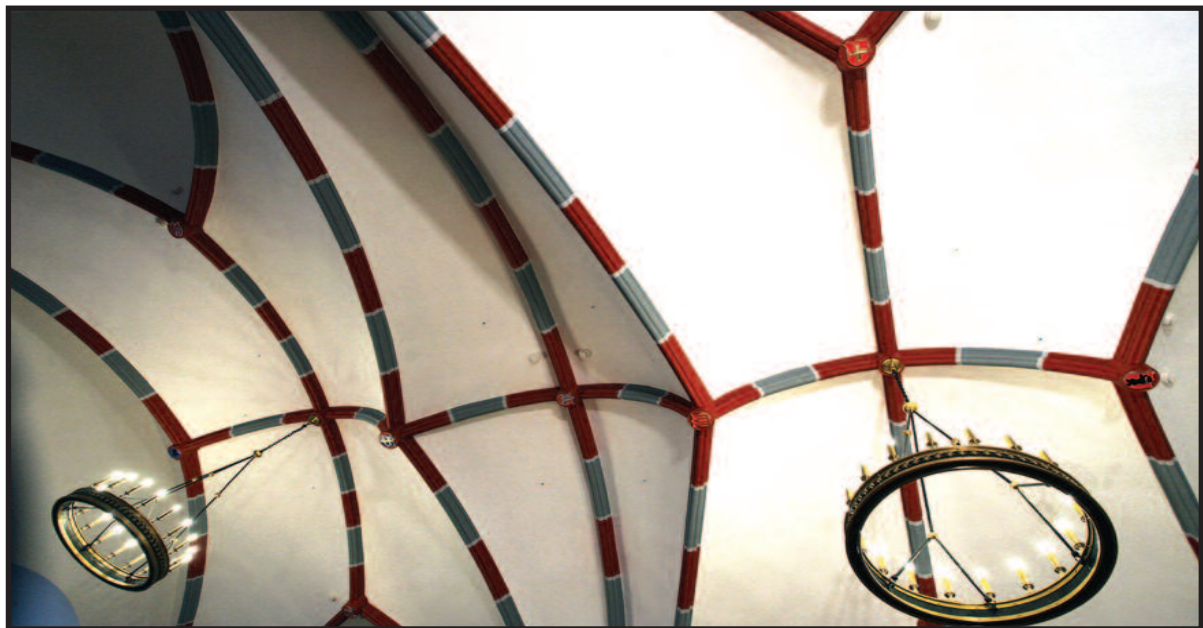
Knyga apima labai konkretų 100 m. laikotarpį – 1918–2018 m. – ir atspindi JAV lietuvių veiklą ir jų indėlį, atkuriant ir įtvirtinant valstybingumą Lietuvoje. Knygos sudarytoja – Regina Narušienė, atsakingoji redaktorė – Dalia Cidzikaitė. Ruošiant knygą aktyviai talkino VR komiteto narės Violeta Rutkauskienė, Vaiva Ragauskaitė, Algimantas Gečys, žymūs JAV LB nariai: Liuda ir Algis Rugieniai, Laima Hood, Jonas Stundžius, Arvydas ir Daiva Barzdukai. Taip pat padėjo dokumentinių filmų kūrėjas Arvydas Reneckis bei adv. Saulius Kuprys, Vilius Žalpis ir kt. JAV lietuviai bei Lietuvos Seimo narys dr. Antanas Vinkus. Išsaugotais svarbiais istoriniais dokumentais leido pasinaudoti Lituanistikos tyrimo ir studijų centras (Čikaga, JAV), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, VDU Lietuvių išeivijos institutas, Lietuvos centrinis valstybės archyvas, Newberry biblioteka (Čikaga, JAV), JAV ambasada Lietuvoje, Lietuvos Nacionalinis muziejus, Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. JAV Kongreso narys John Šimkus pagelbėjo, sudarydamas galimybę pasinaudoti Kongreso archyve saugoma istorine medžiaga ir svarbiais mūsų istorijai dokumentais.

Ši knyga jau yra įteikta VR, Lietuvos Vyriausybei, Kardinolui Audriui Bačkiui, Arkivyskupui Gintarui Grušui, Seimo nariams, 70-čiai Lietuvos bibliotekų, kitoms institucijoms ir asmenims Lietuvoje bei užsienyje. Ją galima įsigyti „Vagos“ knygynuose Lietuvoje.

Kiekvienais metais iš VR administracijos gauname įvairių pasiūlymų atstatymo darbams finansuoti. Rūmų atstatymui baigiantis, lieka vis mažiau projektų, prie kurių galime prisidėti finansiskai. Ieškome įvairių galimybių panaudoti likusias lėšas tikslingai ir naudingai. Pirmumą teikiame projektams, kurie įgyvendinami pačiuose rūmuose, įrengiant jų interjerą, dekoruojant menes ir aplinką, tačiau at-

Washingtono bazilikoje esančios Šiluvos Dievo Motinos koplyčios modelis.
Aut. Eimantas Ludavičius

Gotikinės menės skliautų fragmentas

sižvelgdami į VR administracijos prašymus ir rekomendacijas paremiame ir kitokio pobūdžio programas. Šiomet jubiliejiniais metais paskyrėme 15 tūkst. dolerių parodos iš Saksonijos muziejų ir kunigaikščių rūmų „Saksonijos kurfiurstai – Lietuvos didieji kunigaikščiai“ organizavimui ir pristatymui Vilniuje. Šioje parodoje, kaip informavo VR direktorius Vydas Dolinskas, bus pristatyta 140 ypatingos vertės ir reikšmės lituanistinių eksponatų net iš aštuonių Drezdeno valstybinių muziejų meno rinkinių. Tokio masto paroda Lietuvoje organizuojama pirmą kartą. Šią parodą atskirai privačiai 5 tūkst. dolerių auka parėmė Steffa Urban. JAV VR paramos komitetas ir Steffa Urban įrašyti kaip oficialūs šios parodos mecenatai.

Šiuo metu VR paramos komitetui atstovauja 10 narių: Algimantas Gustaitis (JAV LB valdybos atstovas), Regina Narušienė (pirmininkė), Milda Napjus, Vida Radvenienė, Vaiva Ragauskaitė, Marija Remienė, Violeta Rutkauskienė (sekretorė), Laima Žliobienė, Dalia Badarienė, Audronė Užgirienė (iždininkė), visi aktyviai ir daug dirbantys VR atstatymui pritariantys žmonės. Malonu, kad tarp jų turime ir dvi nares: Mildą Napjus, Vidą Radvenienę, kurios atskiriems VR projektams remti yra paaukojusios ne vieną dešimtį tūkstančių dolerių.

Nuoširdžiai dėkoju visiems VR atstatymo rėmėjams, aukotojams ir Paramos JAV komitetui, kuris aktyviai dirba, siekdamas tikslingai ir prasmingai panaudoti aukotojų paskirtas lėšas.

Regina Narušienė
Valdovų rūmų paramos komiteto JAV pirmininkė

GINTARAS BERESNEVIČIUS

Ponios M. gimimo naktis

Ponia M. laukė svečių, nes buvo jos gimimo diena. Tačiau ji buvo gimusi naktį, tad gimimo dienas, žinia, švęsavo naktimis.

Ji stovėjo prie vartelių išsipuošusi, skoningai pasidažiusi, pasidabinusi pagrabine suknele ir linksmai dainavo. Vis dėlto ją pažįstantis žmogus būtų iškart pastebėjęs, kad ponია M. ištempusi, o jos daina skamba nenatūraliai. Bet ją pažįstančių žmonių kaip tik ir nesimatė. Reti praeiviai pasigėrėdavo, kad taip gražiai dainuoja ponია, kad tokias už širdies griebiančias senobines dainas plėšia, ir susigūžę prasmukdavo pro šalį – mat nejaukios buvo ponios M. dainos, vikingų dainos iš XI šimtmečio, be to, ponia jas dainuodama taktan kirviu mosikavo. Nejauku buvo praeiviams, nes vidurnaktis artėjo, nesmagu ir pačiai poniai M., nes nėra žmogui smagumo, jei į tavo gimimo naktį niekas neateina.

Tačiau staiga prasivėrė sodo varteliai ir atvažiavo elektrinis traukinys Kaunas-Vilnius. Iš jo išlipo senas ponios M. pažįstamas, vokiečių profesorius E. Jo švarko ir marškinių sagas buvo ką tik išplėšę žiaurūs muitininkų pirštai, ir pro praskiepą buvo matyti vakaro gaisuose raudonuojanti vokiečių mastytojo bamba. „Kaip toj dainoj“, – pagalvojo sau ponia M.

– Czes, stara! – sušuko mastytojas E. ir pakštelėjo poniai M. į vieną tokią vietą. – Šimtas metų, šimtas metų!..

– Šimtas septyneri, pone profesoriau, nesimatėme nuo atmintinojo 1891-ųjų rudens.

– Išties atsimintinas yra tas ruduo. Vargu bau jį prisiminsiu, nes užmiršau viską, kas vyko iki 1903-ųjų Kalėdų...

Taip kalbėdamas profesorius E. bergždžiai mėgino rašyti knygą, kurią jis laikė kairėje rankoje. Knyga vis nukrisdavo ant žemės, ir profesoriui galop pabodo lankstyti.

– Mat ją babaušiai, – tarė profesorius.

Tuoj pat pažeme atšlamėjo toks babaušis, pasigriebė knygą ir nubindzeno, taręs, kad dabar turėsiąs ką skaityti savo rūšelyje niūriais žiemos vakarais. Tokių ir panašių profesorių babaušis buvo matęs šimtus milijonų. Į viską jam buvo nusispjaut, toks jis buvo patyręs. Deja, turėjo silpnybę – mėgo geras knygas, o profesoriaus E. knyga, kadangi dar neparašyta, buvo gera.

Švenčionių pažintinio mitologinio tako eksponatai

– Tu man šlykštus, profesoriau, – familiariai tarė ponia M. Eik vidun, pasivaišink degtine ir užkask.

Profesorius gražiai padėkojo ir nuėjo, kur akys veda. Ponia M. paglostė galvą traukinio mašinistui ir pasiteiravo:

– Ar sunku yra traukinį vairuoti?

Tą ji pasakė ne be tam tikros užuominos ir, išmankusi taurelę karčiosios, treptelėjo koja.

– Dėkoju, ponia, už pasiinteravimą. Ne, nėra sunku traukinį vairuoti, jei tik staigus posūkis nepasitaiko. Jei posūkis staigus, traukinys, žinia, nulekia nuo bėgių ir – į gamtą. O ten stirnos laigo, paukščiai čiulba, o ir grybas kur ne kur beaugas. Tarp kitko, apie grybus. Viskas būtų gerai, jei ne garsusis traukinių grybas, ėdęs kiekvieną traukinį – susisuka jis lizdus tambūruose ir kitose bjauriai dvikiančiose atkampiose vietose, augina ten savo kolonijas, tos plinta po visą traukinį, net langus, net sėdynes apninka jis, piktasai. Nėra būdo su juo kovoti – priešingai, anas viską ėda, net žmogų, netyčia traukiniu bevažiuojanti, apninka, akies mirksniu suryja. Geležinkelio bendrovė didžiulius nuostolius kenčia, kainas di-

dina – niekas negelbsti. Juk traukinių grybas nieko nepagaili – tas, kuris iš ryto į Vilnių važiuoja, vakare nebe grįžta, nes jį grybas užgraužia pakeliui, kur nors palei Kariotiškes, o prie Vokės, žiūrėk, tik griaučiai ant suolų bestyrą. Paneriuose valytoja įlipa, bemat juos nuskobia, nučiustija, idant institutams visokiems parduotų – iš to ir gyvename, bet nauda tai menka, nes atgal niekas bilieto neperka. Tai gi nėra sunku traukinį

vairuoti, tačiau keleivių mažta – grybas mat juos suryja, varguolius. Baisus dalykas, ponia. Tačiau geležinkelio valdyba priversta tai laikyti paslapyje. Išaiškės, kad traukiniuose siautėja grybas, ir tie reti keleiviai, kurie dar ryžtasi važinėti traukiniu Kaunas-Vilnius, mes šį užsiėmimą, net kaulelių nebegaudami bankrutuosiva. Ajajai, ponia, bėda bėdą veja, o ponia dar klausiate, ar sunku yra traukinį vairuoti...

Prapliupo raudoti mašinistas jaunasai. Ašaros papt papt byra, gerklė didžiu balsu rėkla. Ponia M. pažvelgė į jį tyru žvilgsniu, net žaselė, pro šalį savo reikalais kėblinusi, pagaugais nuėjo, klaikiai kvatodama.

– Gaila man tavęs, mašinstė, – tarė ponia M. – Toks jaunas, o jau niekuo nebetiki, vilties nebeturi. Neliūdėk, viskas susitvarkys, pamatysi.

– Netikiu, ponia, – niūriai, bet tvirtai atsakė mašinistas. – Grybas stipresnis už žmogų.

Mašinistas pabučiavo poniai M. ranką ir vogčiomis nusibraukė šykščią vyrišką ašarą.

– Atia, ponia, – tarė jis. – Man laikas. Trinktelėjo traukinio durelės, su-

žviegė stabdžiai, ir traukinys nurūko.

Ponia M. sekė jį akimis, kol tik turėjo jėgų. Laimei, kaip tik jėgoms baigiantis vėl prasivėrė sodo varteliai ir pro juos įžengė žmogus su peteliške. Jis įdėmiai dairėsi aplink.

– Atsiprašau, ponia, – nesveikai blizgindamas akis paklausė, – ar nematėte čia elektrinio traukinio Kaunas-Vilnius?

– Tai aš atsiprašau, – atkirto ponia M. – Esu sena ir bjauri, ir tamstai galbūt nemalonu į mane žiūrėti.

– Niekio, dabar tamsu, – mandagiai atsakė atvykėlis. – Be to, aš pripratęs. Prie visko pripranti, kai dirbi deratizatorium-dezinsektorium. Štai, žiūrėkite!

Su šiais žodžiais deratizatorius iš vidinės švarko kišenės ištraukė flakoną, atsargiai, dviem pirštais paėmė peteliškę ir papurskė. Peteliškę bjauriai susiraitė ir dvokdama nukrito ant žemės.

– Ką tamsta darai? – susidomėjo ponia M.

– Noviju graužikus, – atsakė deratizatorius, nutaisęs žiaurų veidą. – Dabar šit ieškau elektrinio traukinio Kaunas-Vilnius, noriu jį išpurkšti. Deja, mudu nuolat prasilenkiam.

Ponia M. kurį laiką pasigrožėjo gražia svečio kalba ir tarė:

– Elektrinis traukinys grįš po keilių valandų. Jis turi išvežioti mano svečius. Ir jūs būkite svečias. Eikite į vidų, ten išgerkite bei užvalgykite. Susipažinsite su profesoriumi E., aptarsite kelias žmoniją kankinančias būties problemas.

Svečias mandagiai padėkojo ir nuėjo sodo takeliu, vinguriuojančiu tarp tujų ir pinijų. Ponia M. vis mosavo jam nosinaite. Kai svečią prarijo tamsa, ponia M. net susigraudino, klausydamosi tamsos ryjamo žmogaus bruzdesio. Ir vėl susimąstė. Ateis kas nors dar, o gal jau nebe?

Ponia M. žėruojančiomis akimis žvelgė į tamsą. „Kas yra naktis?“ vėl pamastė ji, tačiau atsakymo nesulaukė. Ją ėmė kankinti vienatvė. Pro apšviestus langus sklido puotos garsai, skambėjo krištolas, šokių muzika. Ponia M. susigraudino pagalvojusi, kad ten, jos namuose, linksminasi, o ji savo gimimo naktį stovi prie nuosavų namų slenkscio, it būtų išvaryta.

– Tai kas tamstą išvarė? – paklausė iš nežinios išlindęs Ferdinandas. – Ko tamsta neini į savo gimimo nakties balių?

– Tamsta esi nemalonus, ir paties veidas nekelia pasitikėjimo. Nesupranti tamsta moters širdies. Kankina ją nesuprantami polėkiai, Ferdinandai.

– Niekų kalba, – tarė Ferdinandas, glamonėdamas ponios M. blauzdas. – Eime vidun, sušoksime kadrilį.

– Koks gražus namas! – jausmingai sušuko ponia M., žvelgdama į visai išpuoštą ir išdabintą rūmą sodo gilumoje.

– Niekio nuostabaus, ponia, – tarė Ferdinandas. – Jį statė pats Vivaldis.

– Nejaugi Vivaldis buvo architektas?

– Ne, ponia, mūrininkas.

Taip besišnekučiuodami jiedu įėjo į namą. Šveicorius juos nurengė. Besirengdama ponia M. pastebėjo, kad Ferdinando pilvas išbertas.

– Kodėl tamstos pilvas nusėtas spuogais? – iš smalsumo ponios M. kūnas nuėjo pagaugais.

– Mane išberia kiekvieną kartą, kai tik pameluojau, – pasiaiškino Ferdinandas. – Tokia jau mano prigimtis.

Pilvotas nykštukas su aukšta skrybėle, 1620

Atkelta iš 6 psl.

– Panašiai ir man, – prisipažino ponja M. – Kai man būna smalsu, kūnu nueina pagaugai. Mudviejų prigimtys panašios. Mudu galėtume būti graži pora.

Ferdinandas šį žodžių žaismą nuleido negirdomis. Jiedu susikabino rankomis ir įėjo į svetainę, kur sėdėjo profesorius E. ir kažką pats sau postringavo.

– Eime kitur, – pasiūlė Ferdinandas.

– Kur kitur? – ponios M. kūnu nuėjo pagaugai.

– Nesvarbu, – atšovė Ferdinandas, ir jam išbėrė pilvą. Jie nuėjo kitur. Ten buvo dar gražiau. Ponja M. nusiramino ir paskubomis uždainavo. Ferdinandas ėmė griežti smuiku.

– Taip gražiai smuikas griežia, – apsidžiaugė Ferdinandas. – Eime, ponja, sušoksime kadrilį.

Ponja M. noriai su viskuo sutiko. Jiedu pašoko kadrilį. Smuikas griežė taip maloniai, kad net širdis apsalo.

– O dabar, Ferdinandai, – tarė ponja M., – pasipiršk man. Ferdinandas atsikrenkštė ir pasipiršo. Po to kiek pailsėjo, atsigėrė degtinės ir pasipiršo dar kartą.

– Nežinau, – droviai sumurmėjo ponja M. – Galutinio atsakymo dar neduosiu. Turiu dar pamąstyti. Bet tamsta gali turėti vilties.

– Ar galiu atsipjauti lašinių bryzelį? – pasiteiravo Ferdinandas.

– Ir tu tokią akimirką dar galvoji apie lašinius? – pasipiktino ponja M.

– Apie lašinius galvojau dar piršdamasis, – atvirai prisipažino Ferdinandas, ir jo neišbėrė.

Ponja M., tą pastebėjusi, sušuko:

– Tai tu gviesiesi mano gero? – Ir jos kūnas nuėjo pagaugais.

– Tataigis, bau, – patvirtino Ferdinandas, ir jo vėl neišbėrė.

– Išeik iš mano namų, – rūščiai tarė ponja M. – Išeik ir niekada nebegrižk.

– Išeisiu ir nebegrišiu, – pažadėjo Ferdinandas. Ir jo vėl neišbėrė. Jis oriai nulipo žemyn, pasiemė iš šveicoriaus kojines, apatines kelnes, petnešas, marškinius, kaklaraištį, švarką, skrybėlę, palta, šaliką, pirštines ir dar šį bei tą.

– O tamstos kelnės? – nustebo šveicorius.

– Ak! – sušuko Ferdinandas, – labai ačiū. O čia jums už triūsą.

Taip kalbėdamas jis išspraudė šveicoriui į delną prakaituotą, sumaigytą geltonų lašinių gabalėlį ir švilpaudamas gražią melodiją išėjo.

Tačiau prasivėrė langas, ir ponja M. persisvėrusi sviedė akmenį į Ferdinanda. Tasai, kliudytas galvon, parkrito. Ponja M. patenkinta sukrizeno. Ji atsirėmė rankomis į palangę ir sužiuro į tolį. Jau aušo. Tolyje buvo matyti elektrinio traukinio griaučiai, kuriuos tebekramsnojo grybas. Grikšt, grikšt, – buvo girdėti geriau išiklausius.

Ponja M. pajuto nuovargį. Nuėjo prie stalo, atspijovė lašinių bryzelį. Krimst, krimst – krimto ji lašinius. Grikšt, grikšt – grikšėjo grybas.

Vis arčiau ir arčiau. Krimst krimst, grikšt grikšt.

Įsiklausyk, skaitytojai! □

„Nestoras maistas“ ir jo įkūrėja Ieva

Ieva Marija Mendeikaitė

23 metų merginą, studentę ir dar modelį, kuris daug keliauja, galėtume apibūdinti tokia fraze – „tiesiog graži ir protinga mergina“, kuriai labai pasisekė laiku tai pastebėti ir panaudoti savo grožį modelių industrijoje. Tačiau Ieva ne tokia. Ieva Greičiūnaitė, eidama savo gyvenimo keliu, maždaug prieš metus sukūrė savo „Instagram“ anketą, pavadindama ją „Nestoras maistas“. Tik paskelbusi pirmą įrašą, mergina sulaukė daugiau nei septynių šimtų „love“ reakcijų, o šiuo metu jos puslapį seka daugiau nei 22 tūkstančiai žmonių. Iš kur tokia puslapio sėkmė ir apie ką tame puslapyje rašo?

Nestoras maistas” – sveiko maisto tinklaraštis, tačiau jokių būdu ne tradicinis („bruku į veidą, kaip nesveika yra tas ir tas, o kaip sveika yra tai, apie ką aš rašau ir dar – visi privalo reguliariai daryti jogos pratimus!“). Anaipol!.. Ieva sakosi esanti visiškai kitaip mananti asmenybė, ji nenori niekam per jėgą brukti savo sveikos gyvensenos modelio, tačiau labai tikisi, kad savo tinklaraščiu paskatins žmones daug paprasčiau ir lengviau pažvelgti į sveiką mitybą ir kad ji nereikalauja tiek daug pastangų, kaip kai kurie iš mūsų įsivaizduoja.

Nors modeliui neteko susidurti su problemomis dėl svorio, ji vis tiek bijojo, kad kada nors gali ateiti tas metas, kuomet modelių agentūros pareikalaus, kad ji tilptų į dar siauresnius drabužius, o tada ji privalės numesti dar porą kilogramų. „Man pasisekė, kad turiu tokį kūno sudėjimą, tad nereikėjo kankintis ir laikytis alinančių dietų. Vis dėlto dirbdama tokį darbą visuomet jauti spaudimą, bijai, jog bus pasakyta, kad kažkaip ne taip atrodo ir tau reikėtų labiau pasistengti“, – nuoširdžiai sakė I. Greičiūnaitė. Lai me, viso to neprireikė, o su valgymo sutrikimais susidurti, visų džiaugsmui, modeliui irgi neteko. „Turėjau minčių, kad norisi būti lieknai, gražiai, bet visai neseniai, prieš keliolika mėnesių, nusprendžiau, jog savęs varžyti visiškai nereikia. Mano kūnas yra toks, koks yra. Dabar pasidarė kur kas lengviau. Pastebėjau, kad priėmusi tokį sprendimą ir pati sau tapau gražesnė“, – mintimis dalijosi Ieva.

Vegetarės dalia taip pat nebuvo jai skirta. Nors šiuo keliu ir bandė sukti, tačiau supratusi, kad taip atsisakytų per daug mėgstamų patiekalų, galutinai juo nepasuko ir iki šiol vartoja produktus su mėsa, tačiau stengiasi juos vartoti kiek kitaip – sveikai ir maistingai. Ieva teigė, kad prieš penkerius metus maisto gaminimas jai buvo visiškai svetimas reikalas, ji per daug tuo nesidomėjo ir nebuvo linkusi eks-

perimentuoti su receptais ar ieškoti sveikų maisto produktų ir patiekalų paruošimo galimybių. Šiandien jau metus gyvuojančio tinklaraščio „Nestoras maistas“ dėka I. Greičiūnaitė ne tik kelis kartus per savaitę įkelia vis po naują atrastą ar pačios sukurtą sveiko maisto receptą, bet ir dalijasi vietomis, kuriose šio maisto galima nusipirkti bei griauina mitus apie kai kuriuos maisto derinius, kuriuos manėme esant nesveikais, pavyzdžiui – duona su sviestu! Savo

„Nestoro maisto“ įkūrėja Ieva Greičiūnaitė

šiuos kulinarius atradimus bus ne tik skanu, bet sotu ir svarbiausia – sveika.

Įkvėpimo Ieva Greičiūnaitė semiasi iš mamos. Ieva teigė, kad ją labiausiai įkvepia stiprios, nepriklausomos moterys. „Mama mane ir brolių užaugino viena. Mano tėvai išsiskyrę, tėtis būdavo šalia, bet mama mus globodavo visur ir visada. Ji daug ir sunkiai dirbo ir man yra pavyzdys, kas iš tiesų yra stipri moteris“, – kukliai šypsojosi ji.

Pasak tinklaraščio „Nestoras maistas“ autorės, sveika mityba daugeliui gali asocijuotis su brangiais restoranais, galbūt net neskaniais ir tikrai daug pinigų reikalaujančiais

produktais, tačiau mergina teigia, jog tai – netiesa. „Tai visiška netiesa – yra begalė būdų valgyti skaniai, sveikai ir pigiai. Kai supratau, kad tokios informacijos trūksta, gimė idėja tiesiog pasidalinti savo žiniomis, jas papildant „skaniomis“ nuotraukomis“, – kalbėjo Ieva. Ir tikrai, daug kokybiškų receptų ir stilingai į juos „įklijuotų“ nuotraukų bei nuoširdžių ir išsamią produktų analizę rasti nėra lengva. Tad tikriausiai ir neturėtų būti keista, kad nuoširdus merginos darbas kuriant, gaminant ir domintis savo kuriamais produktais davė rezultatų ir pritraukė šūsnį gerbėjų. „Rašau apie sveiką ir naudingą maistą, tačiau nenoriu nieko gąsdinti skaičiais ar faktais. Sveika mityba – labai paprastas dalykas, tad ir kalbėti apie tai noriu paprastai“, – dėstė mergina. Kartu sakydama, kad niekuomet nieko nemokė ir nemokys, kaip jie turi gyventi ir kokią maistą valgyti kiekvieną dieną.

„Nestoras maistas“ taip pat turi savo rubriką lietuviškame YouTube naujienų kanale „1k“, kur trumpai pristato kiek daugiau apie tam tikrą, su maistu ar maisto verslu susijusią rubriką. Tad ši vos dvidešimt trejų metų sulaukusi mergina yra tikras įkvėpimas, kaip mylimą hobį paversti ne tik kokybišku laiko praleidimo būdu, bet kartu ir svajonių darbu, iš kurio galima užsidirbti ir daryti gera. □

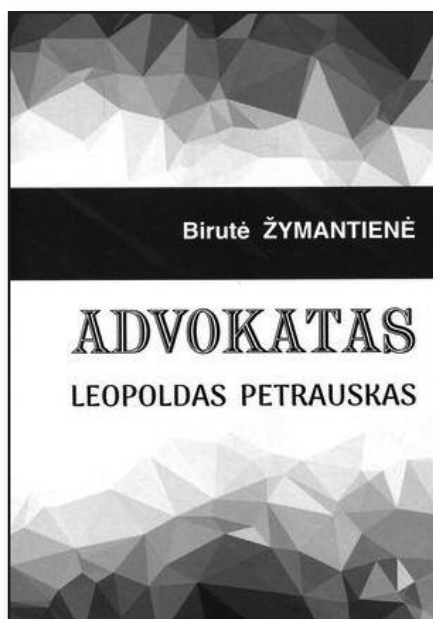
Birutės Žymantienės knyga

„Advokatas Leopoldas Petrauskas“

Knyga apie tarpukario Lietuvos inteligentijos paveldą ir tęstinumą

Erla

„Advokatas Leopoldas Petrauskas“ - aštuntoji Birutės Žymantienės biografinio žanro knyga. Ją išleido Šiaulių leidykla „Lucilijus“. Knygą sudaro įvadas ir septyni skyriai: „Advokato pareiga“, „Šaknys“, „1925–1930. Visur spėjusi jaunystė“, „1931–1935. Meilė, viltis, tikėjimas“, „Laiškų romanas“, „Pokaris“, „Nuo 1965-tųjų pralėkė keli dešimtmečiai“.

Pavadinimą „Advokatas Leopoldas Petrauskas“ suponuoja pasakojimo herojaus profesija. Apie advokato pareigą knygos pradžioje autorė pateikia Gražbylės Venclauskaitės citatą: „Pasitaiko bylų, kad žmogus būna nuteistas už nusikaltimą, o vėliau paaiškėja, kad jis nekalta. Teismai nėra apsaugoti nuo klaidų. Deja. Advokato pareiga neleisti teismui suklysti, nubauti nekalta, jo misija – tarnauti teisingumui ir žmogui“. O jau 1951 metais Gražbylė Venclauskaitė, Šiaulių srities advokatų kolegijos prezidiumo narė, advokato Leopoldo Petrausko darbo patikrinimo akte konstatuoja: „Visi advokato surašyti raštai, kaip taisyklė, labai geros kokybės: surašomi aiškiai, suprantamai, trumpai, bet išsamiai ir visa kas svarbiausia išdėstant. Stilius<...> lengvas, sklandus, suprantamas. Iš surašytų raštų matosi, jog advokatas gerai susipažinęs su materialinės ir procesinės teisės normomis. Savo raštus pagrindžia įstatymais ir nurodo straipsnius, paragrafus ar punktus.“

1904 m. gimęs Leopoldas Petrauskas XX a. viduryje – jau patyręs teisininkas. Jis ne tik gerai išmano profesiją, bet skleidžia aukštos moralės, inteligencijos aurą. Skyriuje „Šaknys“ autorė ieško herojaus pradžios – daigo, išdygusio istorinėse Kurtuvėnų apylinkėse netoli Šiaulių. Skyriuje „1925–1930. Visur spėjusi jaunystė“ – Leopoldo gyvenimas ir mokslai Šiauliuose. Profesijos pasirinkimas suvedė jaunuolį su to meto teisininkais Feliksu Bugailiškiu, Stasiu Lukauskiu, Kazimieru Venclauskiu. Tie vyrai 1923 metais Šiaulių miesto centre buvusioje Maišo, dabar S. Nėries gatvėje, pradėjo kurti „Aušros“ muziejų. Leopoldas patenka į patį tarpukario Šiaulių kultūros epicentrą. Jaunas teisininkas dalyvauja kraštotyros veikloje, renka eksponatus, fotografuoja objektus.

B. Žymantienė visus skyrius parašė remdamasi išlikusiais dokumentais, pirminiais šaltiniais iš Šiaulių regiono apskrities archyvo, ikonografija, gyvų liudininkų pasakojimais, antrinais šaltiniais – knygomis. Advokato duktė Rūta Petrauskaitė-Žašininė išsaugojo tėvų laiškus, kruopščiai rinko dokumentus, susijusius su L. Petrausku, kurie labai pasitarnavo rašant knygą. Išsiskiria skyrius „Laiškų romanas“ – tai epistoli-

nė meilės istorija. B. Žymantienė iš dviejų susirašinėtojų laiškų atrinko ir į knygą sudėjo svarbiausius, charakteringiausius Lionginos ir Leopoldo laiškus, kurie leidinyje pateikti skirtingais šriftais.

Skaitant Leopoldo Petrausko biografiją, kyla noras grįžti į tarpukario Šiaulius, atsisėsti už stalo Žaliūkių gatvės mediniame name, pavartyti Klemeno Vitkausko ir Leopoldo Petrausko kraštotyros ekspedicijų nuotraukas. Paragavusi šeimininko ypatingo naminio vyno, išdrįščiau paklausti šalia sėdinčio Pelikso Bugailišio: „Iš kur ta energija, altruizmas? „Aušros muziejaus“, „Šiaulių metraščio“ idėjos ir įgyvendinimas? Kodėl nūdien save apsiskelbę kultūros funkcionieriais taurius tėvynės istorijos simbolius išnaudoja asmeniniam pasipelnymui? Kodėl tokie skirtingi žmonės paėmę valstybės vairą prieš šimtmetį ir dabar?“

Teisininkai Peliksas Bugailiškis, Stasys Lukauskis, Stasys Šalkauskis, Leopoldas Petrauskas valdymo ir teisinės institucijas ėmėsi kurti nuo nulio, neturėdami patirties, pasiaukodami. Stebina tuometinių jaunų ir net labai jaunų žmonių intuicija, kažkoks pasąmonės žinojimas. kaip kurti Lietuvą. Stebina jų noras ir veržimasis imtis kultūros pačia plačiausia šio žodžio prasme.

Stabtelint prie „Laiškų romano“, prie kurio nekart grįš skaitytojas, užburia susirašinėtojų sklandi literatūrinė kalba. Ypač tai jaučiama iš Leopoldo laiškų: „<...> dvi dienas buvau Žemaitijos pusėje. Dienos pasitaikė giedrios ir saulėtos. Gamta tokia graži, kad atrodo, pirmą kartą tai matęs. Kalneliai ir daubos vienas kitą pakeisdami ritasi pro akis. Vienur kitur saulutės atošvaistėje sublizga ežero vanduo, aplinkui įvairiausiomis spalvomis mirga medžių lapai. Čia vėl – kaip žalias aksomas blizga storai sužėlę rugiai.“

Jauni išsilavinę žmonės atranda tarpusavio ryšį, pasirenka bendrą gyvenimo kelią. Su savim į tą bendrą kelią atsineša profesines patirtis, draugus, gimines, aplinką. Leopoldo teisinė kultūrinė veikla „Aušros“ muziejaus, „Šiaulių metraščio“ ištakos persipina su Lionginos farmacijos mokslo siekiais, su Amerikos lietuvių Juo-

zo Tininio ir Bernardo Brazdžionio linijomis. J. Tininio „Laiškų Andromachai“ lyrinė herojė Lietuvoje likusi jo mergina – Liongina, būsimoji advokato žmona.

Kodėl Juozas Tininis turėjo bėgti iš Tėvynės artėjant antrajai sovietinei okupacijai, o Leopoldą Petrauską aplenkė Sibiro tremtys – palieku intriga skaitytojui.

B. Žymantienė, įvaldžiusi biografijos žanrą, skaitytojui atveria ir aprašomo laiko, santvarkos charakteringus buitės elementus. Pvz., individualiuose namuose pokariu dažnas šiaurietis laikė gyvulius, naminčius paukščius. Žmonės rinkdavosi prie Kūčių, šv. Kalėdų stalo, tikėjo Dievą. Ir neužteko okupacinės val-

džios resursų visa tai sukontroliuoti. Advokatas nesigarsindamas padėdavo legalizuotis grįžusiems iš tremties tautiečiams.

Knygą „Advokatas Leopoldas Petrauskas“ patariu perskaityti kiekvienam, atrasti svarbiausių tarpukario Lietuvos miestų kūrimosi ištakas. Šiauliečiui – prisiminti žinomas vietas, asmenybes, pvz., dailininką Gerardą Bagdonavičių. Užsikrėsti patriotizmu Šiauliams taip, kaip juo buvo užsikrėtęs L. Petrauskas. Užsienio lietuviams galėtų būti įdomios „Aušros“ muziejaus kūrimo ištakos, Šiaulių kultūros grandų šaknys ir J. Tininio linija. Teisininkai ir besidomintys teise knygoje ras advokato ginamosios kalbos schemą. □

Kultūros kronika

2019-ieji Seimo nutarimu paskelbti Juozo Tumo-Vaižganto metais. J. Tumas-Vaižgantas yra viena ryškiausių XX a. pirmosios pusės asmenybių, tautinio atgimimo ir moderniosios kultūros reiškėjas, lietuvių prozos klasikas, kritikas ir literatūros istorikas, kurio kūrybinis palikimas yra gausiausias tarp to meto rašytojų. Pagal minėjimo planą rašytojo gimtinėje Svėdasuose, Anykščių rajone, bus rekonstruotas Vaižganto paminklas ir jo teritorija – Nepriklausomybės sodelis. Anykščių krašto ir kituose šalies muziejuose bei bibliotekose bus rengiamos teminės ekspozicijos, susijusios su J. Tumo-Vaižganto asmenybe, veikla ir kūryba. Taip pat bus surengta paroda su edukacine programa „leškojau laimės kitiems...“, organizuojamas tarptautinis mėgėjų teatrų festivalis „ARTimi“, rašytojo kūrybos skaitymai. Numatoma išleisti ir rašytojo jubiliejinėms gimimo metinėms skirtą pašto ženklą. Numatoma įgyvendinti nemažai leidybinių projektų.

Rugsėjo 1 ir 7 dieną Venecijoje ir Turine teatro menininkė ir antropologė Goda Palekaitė kartu su nedidele kūrybine komanda – italų aktoriumi Stefano A. Moretti, garso inžinieriumi Adomu Paleku, kuratore ir fotografe Alicja Khatchikian bei „Quiet Propaganda Studio“ dizaineriais prikėlė klasikinio anarchizmo tėvo Mikhailo Bakunino gyvenimo ir darbų istoriją. Mikhailas Bakuninas (1814–1876 m.) buvo įtakingiausias rusų anarchistas, aršiai kritikavęs tiek carinę valdžią ir religijos dominavimą, tiek Karlą Marksą ir užgimstantį komunizmą. Jis pasisakė prieš bet kokią hierarchiją, už bendruomeniškumą bei besąlygišką individo laisvę. Nenuostabu, kad Bakuninas buvo persekiotas visų tuometinės Europos vadovų, du kartus nuteistas myriop ir kalėjime prarado visus dantis. Nepaisant to, jis sugebėjo pabėgti iš Rusijos Sibiro upėmis per Japoniją ir JAV atgal į Europą, kur tęsė pradėtus darbus.